

Scenariusz lekcji,
przeprowadzonej w klasie II/III szkoły ponadgimnazjalnej,
z Historii i społeczeństwa

1. Wątek i TEMAT: 9. Ojczysty Panteon i ojczyste spory, 2. Wzór obywatela
2. Autor: Anna Błaszkiwicz
3. Klasa: 2 lub 3 ponadgimnazjalna (liczba uczniów 24-30)
4. Program: KPW

Jest to lekcja przybliżająca uczniom przykłady postaw obywatelskich z okresu II Rzeczypospolitej i II wojny światowej (przywołane zostaną m.in. takie nazwiska jak: Józef Piłsudski, Irena Sendlerowa, Tadeusz Zawadzki, Jan Karski). Uczniowie zastanowią się nad tym, co sprawia, że dawne wzorce mogą być ponadczasowe. Rozważą także, czy wzorzec dobrego obywatela scharakteryzowany przez prof. Ossowską w 1946 r. jest nadal aktualny, a także jak wzorce obywatelskie przenikają do popkultury i z jakim się spotykają odbiorem społecznym. Będą też zachęceni do odwołania się do swoich doświadczeń i przemyśleń na temat tego, kim jest dziś dobry obywatel.

5. Czas trwania: 45 (minuty)
6. Czas realizacji: 1
(ilość jednostek lekcyjnych)
7. Metody przeprowadzenia lekcji: prezentacja multimedialna, wykład, debata balonowa, test wiedzy.
8. Formy pracy: indywidualna, zbiorowa jednolita.
9. Cele:
  - zapoznanie uczniów z przykładami wzorów postaw obywatelskich z okresu II Rzeczypospolitej, II wojny światowej i czasów późniejszych,
  - wyjaśnienie uczniom, w jaki sposób wzór dobrego obywatela opisała prof. Maria Ossowska oraz zachęcenie ich do refleksji nad tym, na ile tamten wzorzec jest nadal aktualny,
  - opisanie uczniom zjawiska propagowania wzorców osobowych przez popkulturę i zachęcenie ich do refleksji na temat skuteczności takiego działania,
  - zachęcenie uczniów do refleksji na temat zachowań obywatelskich w kontekście własnych doświadczeń i zebranych obserwacji,
  - rozwijanie zainteresowań humanistycznych i budowanie w uczniach przekonania, że wiedza humanistyczna pomaga zrozumieć świat,

- kształtowanie postawy odpowiedzialnego i świadomego poruszania się w dzisiejszym świecie, dzięki umiejętności samodzielnego myślenia, oddzielania faktów od opinii, integrowania informacji pozyskiwanych z różnych źródeł, szukania i ważenia argumentów przemawiających „za” i „przeciw” określonym tezom, nieulegania manipulacji i wyrabiania sobie własnego zdania na podstawie rzetelnej analizy,
- motywowanie uczniów do ciągłego pogłębiania wiedzy i samorozwoju;

10. Spodziewane efekty (umiejętności, jakie powinien zdobyć uczeń):

- potrafi wymienić cechy osobowości i/lub opisać działania kilku postaci historycznych żyjących w XX wieku, które uważa za wzorowych obywateli,
- rozpoznaje wzorzec „dobrego obywatela”, będący przedmiotem aspiracji w czasach II Rzeczypospolitej, II wojny światowej i w czasach współczesnych,
- identyfikuje przyczyny, dla których zagadnienia związane ze wzorem obywatela i cnotą obywatelską są żywym, budzącym zainteresowanie tematem,
- umie wskazać przykłady obecności w popkulturze wątków związanych z propagowaniem określonych postaw obywatelskich,
- prezentuje pozyskaną wiedzę podczas udziału w dyskusji,
- potrafi integrować informacje pochodzące z różnych źródeł,
- umie rzeczowo uzasadnić swoje postawy i poglądy;

11. Metody sprawdzania osiągniętych celów

- aktywność podczas zajęć,
- obserwacja dyskusji,
- test wiedzy;

12. Sposoby motywowania uczniów

- ocena udziału w debacie balonowej,
- ocena rozwiązywania zadań (testu i pracy domowej),
- informacje zwrotne dla aktywnych w toku lekcji uczniów – podkreślanie roli budowania własnego zdania w oparciu o poznawanie faktów, konfrontowanie swoich poglądów w dyskusji z innymi osobami; odwoływanie się do indywidualnych doświadczeń i obserwacji uczniów;

13. Przygotowanie do lekcji (jakie warunki powinny być spełnione aby prawidłowo przeprowadzić lekcję):

- nauczyciel musi uzupełnić wiedzę na temat postaw obywatelskich, obowiązków i cnót obywatelskich, a także poszerzyć wiedzę na temat prezentowanych uczniom postaci

historycznych (wykorzystanie encyklopedii, słowników, wikipedii, sugerowanych pozycji bibliograficznych),

- nauczyciel powinien zapoznać się ze scenariuszem, prezentacją, materiałami źródłowymi i testem wiedzy,
- przed lekcją należy przygotować przestrzeń do pracy grupowej i zgromadzić środki dydaktyczne,
- pracownia powinna być wyposażona w sprzęt audiowizualny (laptop, rzutnik multimedialny, ekran), powinien być także zapewniony dostęp do Internetu;

Podstawowa bibliografia:

- Berberysz E., Władysław Anders. Życie po Monte Cassino, Agora, Warszawa 2012
- Kamiński A., Kamienie na szaniec, Nasza Księgarnia, Warszawa 2011
- Karski J., Tajne Państwo, Wydawnictwo Rosner i Wspólnicy, Warszawa 2004
- Kunicki K., Ławecki T., Ochowiak L., Piłsudski. Burzliwe życie w niespokojnych czasach, Carta Blanca, Warszawa 2011
- Mieszkowska A., Dzieci Ireny Sendlerowej, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2009
- Nowak-Jeziorański J., Kurier z Warszawy, Znak, Kraków 2000
- Ossowska M., Wzór obywatela w ustroju demokratycznym, Zarząd Główny Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego, Warszawa 1946
- Wachowicz B., Rudy, Alek, Zośka – Gawęda o Bohaterach „Kamieni na szaniec”, Rytm, Warszawa 2004

Materiały on-line:

- strona internetowa Centrum Edukacji Obywatelskiej, niezależnej instytucji edukacyjnej, która działa m.in. z intencją upowszechniania wiedzy obywatelskiej, promowania praktycznych umiejętności i postaw niezbędnych do budowania demokratycznego państwa prawa i społeczeństwa obywatelskiego, www.ceo.org.pl [dostęp 09.04.2013]
- strona o Janie Karskim stworzona i prowadzona przez Muzeum Historii Polski; doskonałe źródło informacji i inspiracji do zaprojektowania zajęć poświęconych postaci i działalności Karskiego; strona zawiera także sporo ciekawych materiałów multimedialnych. www.jankarski.org [dostęp: 09.04.2013]
- tekst prof. Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym” - http://www.ceo.org.pl/sites/beta.serwisceo.nq.pl/files/MG/davBinary/1_Mlodzi%20glosuja%202010/maria_ossowska_wzor_obywatela_w_ustroju_demokratycznym.pdf [dostęp: 09.04.2013]
- odcinki serialu „Czas honoru” będącego doskonałym przykładem tego, jak nośna jest opisywana tematyka w produkcjach popkultury; serial można oglądać on-line bezpłatnie i

legalnie korzystając z platformy VOD Telewizji Polskiej:

<http://www.tvp.pl/vod/seriale/obyczajowe/czas-honoru> [dostęp 09.04.2013]

14. Środki dydaktyczne:

- sprzęt do prezentacji (rzutnik, ekran, laptop)

15. Materiały dydaktyczne:

- prezentacja multimedialna,
- kartki z przygotowanymi materiałami do debaty balonowej,
- zestaw tekstów źródłowych (m.in. do wykorzystania przy przygotowaniu materiałów do debaty balonowej – jeśli nauczyciel nie chce skorzystać z gotowej propozycji zawartej w scenariuszu) oraz do wykorzystania w ramach pracy domowej dla uczniów) [materiały źródłowe cytowane są w scenariuszu, w karcie pracy ucznia i formularzach zadań – wszystkie cytaty zostały też zebrane w oddzielnym pliku doc]
- test wiedzy,
- ankieta ewaluacyjna;

16. Słowniczek pojęć:

Obywatelskie obowiązki – ogół konstytucyjnie ustanowionych nakazów dotyczących obywateli danego kraju. W Polsce każdy obywatel zobowiązany jest do: dochowania wierności ojczyźnie, ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, np. podatków, dbania o stan środowiska naturalnego i odpowiedzialności za spowodowane szkody.

(na podstawie: Smolski R., Solski M., Stadtmüller E., Słownik Encyklopedyczny Edukacja Obywatelska, Wydawnictwo Europa, Wrocław 1999)

Patriotyzm – szacunek i umiłowanie ojczyzny, gotowość do poświęcenia się dla niej i dla narodu, stawianie dobra własnego kraju ponad interesy partykularne bądź osobiste. Poczucie silnej więzi emocjonalnej i społecznej z narodem, jego kulturą i tradycją. Patriotyzm to postawa wyrażająca się w wypełnianiu podstawowych konstytucyjnych obowiązków obywatelskich, takich jak służba wojskowa i obrona ojczyzny, wierność dla kraju, troska o wspólne dobro i dbałość o stan środowiska naturalnego, przestrzeganie prawa, gotowość do ponoszenia wszelkich ciężarów i świadczeń, w tym też płacenia podatków.

(na podstawie: Smolski R., Solski M., Stadtmüller E., Słownik Encyklopedyczny Edukacja Obywatelska, Wydawnictwo Europa, Wrocław 1999)

Wzorce osobowe – w znaczeniu opisowym: wzorzec jest wyrazem regularności ludzkiego zachowania, stanowi powtarzalną strukturę tego zachowania; w znaczeniu wartościującym: wzorzec osobowy dla danej jednostki czy grupy to postać ludzka, która jest lub powinna być przedmiotem aspiracji.

(na podstawie: Środa M., Etyka dla myślących, Czarna Owca, Warszawa 2011)

17. Przebieg lekcji:

Lp.	Czynności nauczyciela	Czynności uczniów	czas	Umiejętności kształcone w czasie lekcji
1.	Czynności organizacyjno-porządkowe (m.in. sprawdzenie listy obecności).	Uczniowie zajmują miejsca, przygotowują się do lekcji.	2 minuty	-
2.	Nauczyciel wprowadza uczniów w temat lekcji przy wykorzystaniu prezentacji multimedialnej – slajdów od 1 do 10 (może skorzystać z komentarzy do slajdów umieszczonych w dalszej części scenariusza pod tabelą). Na bieżąco odpowiada na pojawiające się pytania.	Uczniowie słuchają, notują, mogą zadawać dodatkowe pytania.	7 minut	Uczeń poznaje wzory postaw obywatelskich z okresu II Rzeczypospolitej i II wojny światowej; umie wyjaśnić, na czym polegała szczególnie postawa przywołanych przez nauczyciela postaci historycznych;
3.	Nauczyciel prezentuje slajd 11, który będzie wstępem do debaty balonowej. Prezentując katalog cech dobrego obywatela stworzony przez prof. Marię Ossowską, wybiera z klasy 13 uczniów, którzy mają ochotę o nim podyskutować. Doprecyzowuje, że temat dyskusji brzmi: „Która z 13 cech dobrego obywatela wymieniona w tekście prof. Ossowskiej jest najważniejsza?”.	Uczniowie słuchają nauczyciela prezentującego katalog cech dobrego obywatela i podejmują decyzję o zaangażowaniu się w dyskusję.	3 minuty	Uczeń zdobywa wiedzę dotyczącą wzoru obywatela opisanego przez prof. Ossowską. Odwołując się do własnych doświadczeń i przemysłów, podejmuje decyzję, czy chce czynnie włączyć się do dyskusji na zaproponowany przez nauczyciela temat.
4.	Nauczyciel przedstawia zasady debaty balonowej. Rozdaje uczniom przygotowane karty z cytatami z tekstu Ossowskiej, które mają poprowadzić ich przez dyskusję (karta pracy ucznia, zadanie 1 + karty do debaty balonowej	Uczniowie biorący udział w debacie balonowej słuchają wyjaśnień, otrzymują karty z cytatami z tekstu prof. Ossowskiej. Każdy z nich ma na karcie jedną z 13 cech wyodrębnionych	3 minuty	Uczeń zdobywa wiedzę na temat techniki dydaktycznej wykorzystywanej na lekcji, czyli debaty balonowej i przygotowuje argumenty, których będzie używał w toku rozmowy.

	przygotowane przez nauczyciela według zaproponowanego układu). Wyjaśnia, że treści zapisane na kartkach nie są jedynymi, których mogą używać, zachęca do włączania do dyskusji odniesień do swoich doświadczeń i przemyśleń.	przez prof. Ossowską oraz krótki cytat z jej tekstu wyjaśniający wagę tej cechy. Pozostali uczniowie są zachęceni do obserwowania debaty i włączania się do niej.		
5.	Nauczyciel otwiera debatę, wyznaczając pierwszą osobę, która będzie próbowała przekonać pozostałych, że cecha dobrego obywatela, którą ma na swojej karcie, jest tą najważniejszą. Pozostałe osoby dołączają do rozmowy, nauczyciel w razie potrzeby moderuje dyskusję, by utrzymać jej dynamikę i dbać w wartość merytoryczną. Konkluzja i podsumowanie dyskusji przez nauczyciela.	Uczniowie wchodzi w rolę wyznaczone treścią tekstów, które otrzymali na kartach do dyskusji.	18 minut	Uczeń ćwiczy umiejętność dyskusji, argumentowania, wnioskowania i dzielenia się swoimi przemyśleniami podczas debaty balonowej. Uczy się wyrażać swoje zdanie w sposób przemyślany i wstrzemięźliwy, co służy merytorycznej dyskusji. Ćwiczy także umiejętność uważnego i aktywnego słuchania innych uczestników debaty.
6.	W nawiązaniu do podsumowania dyskusji nauczyciel prezentuje slajdy 12 i 13 (jeśli jest taka potrzeba korzysta z komentarza do slajdów zamieszczonego poniżej tabeli). Prezentuje także slajd 14 i wymienia z uczniami uwagi na temat tego, dlaczego wzorce obywatelskie są tak chętnie wykorzystywane przez popkulturę.	Uczniowie słuchają i zadają pytania, a także włączają się w krótką rozmowę z nauczycielem na temat popularności tematu dobrego obywatela w popkulturze.	5 minut	Uczniowie zdobywają wiedzę na temat postaw obywatelskich, które są obecnie doceniane i promowane. Dowiadują się także, że ten motyw jest chętnie wykorzystywany np. przez twórców popularnych seriali. Wspólnie z nauczycielem i innymi uczniami zastanawiają się, z czego to wynika.
7.	Nauczyciel zachęca uczniów, których zaintrygował temat, do sięgnięcia po rekomendowane	Uczniowie słuchają i notują.	1 minuta	Uczeń otrzymuje konkretne wskazówki, w jaki sposób poszerzyć wiedzę na temat

	w bibliografii pozycje i pokazuje slajd 15. Prosi również o wykonanie zadania domowego (karta pracy ucznia, zadanie 2).			postaw obywatelskich.
8.	Nauczyciel rozpoczyna test sprawdzający wiedzę (opis testu umieszczono w dalszej części scenariusza i w oddzielnym pliku oraz w formularzu zadanie 3) .	Uczniowie rozwiązują test.	3 minuty	Uczniowie sprawdzają wiedzę przyswojoną podczas zajęć.
9.	Nauczyciel prosi o wypełnienie ankiety ewaluacyjnej (opis ankiety umieszczono w dalszej części scenariusza) , podkreślając duże znaczenie informacji zwrotnej. Nauczyciel wyświetla slajd 17.	Uczniowie wypełniają ankietę.	3 minuty	Uczniowie wyrażają swoje zdanie na temat zajęć, przy okazji ćwicząc umiejętność argumentowania i wyrażania swojego stanowiska.

[z uwagi na długość komentarzy do prezentacji i pozostałych materiałów uzupełniających, zostały one umieszczone poza tabelą – w tabeli są do nich odwołania]

Komentarze do prezentacji:

1. Dzisiejsza lekcja jest drugim spotkaniem, na którym zastanawiamy się nad tym, kim jest „dobry obywatel”. Tym razem zajmiemy się okresem od 1918 r. do końca II wojny oraz czasami współczesnymi. Będzie też dziś czas na to, byśmy odwołali się do swoich doświadczeń i przemyśleń dotyczących wzoru postaw obywatelskich.
2. Kolejno omówimy następujące zagadnienia.
3. -
4. -
5. Na zebraniu Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie pisarz Jarosław Iwaszkiewicz oświadczył publicznie, że w całym swoim życiu spotkał tylko dwie osoby obdarzone niezwykle wprost charyzmą – papieża Jana XXIII i właśnie Józefa Piłsudskiego.

Warto dodać, że podziw dla Piłsudskiego nie minął – także dziś jest on przez wiele osób, m.in. polityków i publicystów, ceniony za niezwykle patriotyzm i oddanie sprawie polskiej. W Sulejówku pod Warszawą trwają prace nad uruchomieniem Muzeum Józefa Piłsudskiego, którego celem będzie nie tylko szerzenie wiedzy o Marszałku, ale i promowanie postaw obywatelskich.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

6. Warto dodać, że gen. Andersa spotkało za jego działalność potępienie ze strony władz Polski Ludowej – w 1946 r. pozbawiono go polskiego obywatelstwa, a także odznak wojskowych.

Do końca życia mieszkał poza ojczyzną, stanowiąc także dla polskich emigrantów wzór patrioty. W kraju dopiero po '89 r. zaczęło się otwarcie doceniać jego zasługi – jego imię nadawano ulicom i placom, jednostkom Wojska Polskiego, szkołom i strukturom ZHP, a rok 2007 Senat ogłosił rokiem gen. Władysława Andersa.

7. Karski nauczył się raportu na pamięć i prezentował go w ciągu 18 minut, tak by nie zanudzić słuchaczy. Starał się przedstawiać go wszystkim wpływowym osobom – politykom, biskupom, dziennikarzom, a nawet przedstawicielom wytwórni z Hollywood. Niestety tragedia Żydów, o której opowiadał, nie budziła większego zainteresowania, a wiele osób w ogóle w nią nie wierzyło, sądząc, że to jedynie propaganda polskiego rządu na uchodźstwie. Po wojnie Karski został odznaczony polskim Orderem Orła Białego i amerykańskim Medalem Wolności.

8. Po wojnie Nowak-Jeziorański pozostał na Zachodzie, a w latach 1948-1951 pracował w polskiej redakcji rozgłośni BBC. Za jeden z celów postawił sobie uświadomienie brytyjskiej opinii publicznej skali zbrodni hitlerowskich. Pod koniec 1951 r. podjął się kierowania Rozgłośnią Polską Radia Wolna Europa, którą zarządzał aż do 1976 r.

9. Jego imię nosił batalion Armii Krajowej Szarych Szeregów – Batalion Zośka.

10. W 1965 r. izraelski Instytut Yad Vashem przyznał jej medal i tytuł Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata. A 41 lat później, w 2006 r., przy udziale Ministerstwa Spraw Zagranicznych, powołano nagrodę im. Ireny Sendlerowej „Za naprawianie świata”. Nagroda w wysokości 10 tys. dolarów jest przyznawana co roku przez Kapitułę w Polsce i USA dwóm laureatom z tych krajów.

11. Warto zwrócić uwagę na to, że tekst ten powstał w 1946 r., ale cechy dobrego obywatela, które wymienia autorka, wydają się pasować także do naszych czasów. Zwróćcie uwagę zwłaszcza na to, że obywatel powinien mieć otwarty umysł – uczyć się nowych rzeczy i rewidować swoje opinie i sądy, a także być aktywny, tolerancyjny i odpowiedzialny za swoje słowa.

12. –

13. Pani Natalia z wykształcenia jest pielęgniarką, a w tej chwili studiuje psychologię. Od 2006 r. kieruje Stowarzyszeniem Kultury Polskiej „Jasna Góra” w Tiraspolu. Po wielu latach starań udało się im rozpocząć remont cmentarza polskiego z przełomu XVII/XVIII w., uruchomić Dom Polski, wysłać miejscowe dzieci na obóz do Polski i zorganizować warsztaty języka polskiego.

W katastrofie kolejowej pod Szczekocinami zginęło 16 osób, a niemal setka była ranna. Mieszkańcy wsi Chałupki nie tylko wykazali się bohaterstwem i postawą obywatelską, ale już po zdarzeniu zebrali pieniądze na pomnik upamiętniający ofiary katastrofy.

14. W serialu gra plejada lubianych przez widzów polskich aktorów młodego, średniego i starszego pokolenia – m.in. Jan Wieczorkowski, Jakub Wesołowski, Maciej Zakościelny, Magdalena Róźczka, Krystian Wieczorek, Piotr Adamczyk, Maja Ostaszewska, Daniel Olbrychski i Mirosław Baka. Produkcję docenia nie tylko polska widownia, jest także nagradzana na międzynarodowych festiwalach – m.in. na WorldFest Independent Film Festival w Houston oraz New York Festivals.

15. Osoby, które zainteresował ten temat albo sylwetka którejś z zaprezentowanych osób mogą sięgnąć do rekomendowanych w bibliografii pozycji.

16. –

17. –

Załącznik I

Karta pracy ucznia:

Zadanie I	Debata balonowa
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przeczytaj uważnie tekst z kartki, którą dostałeś od nauczyciela. Znajdziesz na nim jedną z 13 cech dobrego obywatela wyodrębnioną przez prof. Marię Ossowską oraz krótki cytat z jej artykułu, który pomoże ci lepiej zrozumieć pogląd autorki. 2. Za chwilę zacznie się krótka dyskusja animowana przez nauczyciela, w której 13 uczniów będzie próbowało udowodnić, że ta cecha dobrego obywatela, którą mają na swojej kartce, jest najważniejsza. Znajdź argumenty i użyj ich, by przekonać innych, że to cecha z twojej kartki ma największe znaczenie. Możesz się odwoływać do swoich doświadczeń lub doświadczeń swoich bliskich.

Materiały do przygotowania kart dla uczestników debaty balonowej:

W debacie balonowej przygotowanej na podstawie tekstu prof. Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym” może wziąć udział 13 uczniów. Każdy dostaje kartę z jednym z poniższych fragmentów:

1. ASPIRACJE PERFEKCJONISTYCZNE

„Aspiracje perfekcjonistyczne, czyli obejmujące zarówno doskonalenie tego życia zbiorowego, jak i doskonalenie siebie. Na to, żeby ulepszać, trzeba wiedzieć czego się chce, co ważne w naszym mniemaniu, a co nieważne, z czego można w razie konfliktu dóbr zrezygnować, a przy czym należy się bezwzględnie upierać. Ta umiejętność wyboru wymaga posiadania jakiejś hierarchii wartości. Nie musi ona być wyraźnie ujęta w słowa.”
(fragment pochodzi z tekstu Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym”)

2. OTWARTOŚĆ UMYŚŁU

„Trzeba umieć chłonąć rzeczy nowe i poddawać rewizji swoje poglądy, zwłaszcza jeżeli uległy

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

zmianie fakty, na podstawie których poglądy te się ukształtowały.”

(fragment pochodzi z tekstu Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym”)

3. **DYSCYPLINA WEWNĘTRZNA**

„Dyscyplinę wewnętrzną przypisujemy temu, kto posiada zdolność do długodystansowego wysiłku, temu, kto umie sobie dzięki tej zdolności narzucić i umie przeprowadzić jakiś plan działania, podporządkowując – także i kosztem pewnych ofiar – rzeczy mniej ważne rzeczom ważniejszym.”

(fragment pochodzi z tekstu Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym”)

4. **TOLERANCJA**

„Tolerancja w naszym rozumieniu to nie jest nieprzeciwstawianie się rzeczom, które poczytujemy za złe, lecz umiejętność szanowania cudzych potrzeb i cudzych opinii, których nie dzielimy. Szanuje cudze potrzeby, kto się z nimi liczy w swoim postępowaniu, przystosowując do nich własne; szanuje cudze opinie, kto ma życzliwą w zasadzie dla nich postawę, a w wypadku wyraźnej już kontrowersji nie przypisuje z góry przeciwnikowi czarnych motywów z tego tylko tytułu, że znajduje się w stosunku do jego stanowiska w opozycji.”

(fragment pochodzi z tekstu Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym”)

5. **AKTYWNOŚĆ**

„Przypisujemy aktywność komuś, kto nawet przy ograniczonych możliwościach działania, jak to się działo np. w obozach jeńców, potrafił coś dla siebie wyciągnąć: pracował nad językami obcymi, nie zaniedbywał żadnej okazji, żeby się czegoś nauczyć. (...)Bierność jest akceptowaniem otaczającej rzeczywistości bez prób ulepszania.”

(fragment pochodzi z tekstu Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym”)

6. **ODWAGA CYWILNA**

„Jak wiadomo, przypisujemy odwagę cywilną temu, to głosi swoje przekonania i broni ich, mimo iż naraża przez to różne swoje żywotne interesy, mimo iż grozi mu z tego powodu nieżyczliwość ludzka i ludzkie oszczerstwa, że zamykają się przed nim możliwości kariery. (...) Kto jest odważny, ryzykuje coś, a ryzykować musi wszak zawsze w imię czegoś. Woli narazić swoje stanowisko niż dłużej patrzeć w milczeniu na nieprawości, które się dokoła dzieją; woli naruszyć swój święty spokój niż być biernym świadkiem cudzej krzywdy.”

(fragment pochodzi z tekstu Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym”)

7. **UCZCIWOŚĆ INTELEKTUALNA**

„Wymaga ona odwagi, bo znaczna część nieuczciwości tego typu jest właśnie wynikiem tchórzostwa. „Ludzie boją się myśli, tak jak niczego na świecie - pisze jeden z współczesnych pisarzy angielskich - bardziej niż ruiny, bardziej nawet niż śmierci.”

(fragment pochodzi z tekstu Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym”)

8. **KRYTYCYZM**

„Człowiek krytyczny oporny jest na odurzanie. Żąda on uparcie nie odurzań, lecz uzasadnień.”

(fragment pochodzi z tekstu Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym”)

9. ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA SŁOWO

„Odpowiedzialność za słowo ma szereg odmian. W jednej przeciwstawia się tzw. bujaniu. Gdy to bujanie służy stwarzaniu pozorów, że jesteśmy lepsi niż jesteśmy naprawdę, mówi się o bluffie. W innej postaci odpowiedzialności za słowo przeciwstawia się niesłowność, niedotrzymywanie umów i obietnic.”

(fragment pochodzi z tekstu Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym”)

10. USPOŁECZNIE

„Składają się na nie czynniki następujące:

- a) Interesowanie się zagadnieniami społecznymi (...)
- b) Drugim czynnikiem składającym się na uspołecznienie w sensie węższym jest przezwyciężenie właściwego ludziom egocentryzmu.”

(fragment pochodzi z tekstu Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym”)

11. RYCERSKOŚĆ

„Walka winna być prowadzona według starych tradycji rycerskich, z poszanowaniem przeciwnika i - jak to usilnie powtarzają niektórzy - z unikaniem wszelkiej krzywdy niekoniecznej dla przeprowadzenia swoich celów. Do tej tradycji rycerskiej warto szczególnie nawiązać dzisiaj, w okresie, gdy ludzie nie przebiegają w środkach, by przeciwnika pogrążyć; gdy śmierć wroga im nie wystarcza; gdy muszą jeszcze ponadto jego obraz dla potomności splugawić.”

(fragment pochodzi z tekstu Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym”)

12. WRAŻLIWOŚĆ ESTETYCZNA

„Wrażliwość estetyczną zaleca się nie tylko dlatego, że wzbogaca ona nieskończenie nasze życie osobiste już wtedy, gdy jesteśmy tylko konsumentami w zakresie piękna, lecz że wzbogaca ponadto jeszcze ludzki dorobek kulturalny, gdy stać nas nie tylko na konsumpcję, ale i na produkcję.”

(fragment pochodzi z tekstu Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym”)

13. POCZUCIE HUMORU

„Niechże nasz przyszły człowiek posiada tę zdolność, przy pomocy której Arystoteles próbował definiować człowieka: niechaj będzie zdolny do śmiechu.”

(fragment pochodzi z tekstu Marii Ossowskiej „Wzór obywatela w ustroju demokratycznym”)

Zadanie II	Zadanie domowe 1. Przeczytaj uważnie fragment tekstu Barbary Skargi i zastanów się, czy zgadzasz się z autorką, która tak wielkie znaczenie przypisuje tolerancji. Swoje stanowisko zapisz w co najmniej trzech punktach. „Obywatel (...) szanuje tożsamości religijne i narodowe, ale dla niego najważniejsze jest prawo, a nie rasa, religia, narodowość, zwłaszcza gdy przebywa w zbiorowości politycznej pod tym względem nader zróżnicowanej. Do ideałów obywatelskich należy absolutna tolerancja. Tylko wówczas bowiem mogą się rozwijać relacje z innymi oparte na wzajemnej sprawiedliwości i życzliwości. Obywatel nie szuka wrogów, nie wywyższa mówiących tym samym językiem lub będących tego samego wyznania co on. Patrzy też nie w przeszłość, lecz przyszłość, bo o nią mu chodzi, a przyszłość zobowiązuje do solidarnego działania. Życie obywatelskie jest czynne i musi być czynne, tego dowodził już Arystoteles. Dziś zaś w państwach demokratycznych, w których kuratela władzy centralnej staje się coraz słabsza, obywatel powinien mieć świadomość, że to on sam buduje swój los, ale także wpływa na los całej społeczności, i że żadna społeczność nie będzie funkcjonowała w warunkach anarchii, w ścieraniu się nieustannym partykularnych interesów, do którego prowadzi zamknięcie się monady, jej nacjonalistyczne zacietrzewienie i obojętność na życie całości.” Źródło cytatu: .. Skarga B., Człowiek to nie jest piękne zwierzę, Znak, Kraków 2007
Zadanie III	Test wiedzy [zaimplementowany na moodle’a]

Ankieta ewaluacyjna

[dołączona do materiałów także jako oddzielny formularz wypełniony wg wzoru]

Ankieta ma pomóc w ocenie pracy nauczyciela. Uzyskane wyniki pozwolą lepiej dopasować wykorzystywane przez niego metody i sposób przekazywania treści do oczekiwań, możliwości i potrzeb uczniów.

Na skali od 1 do 5 zaznacz swoją ocenę. Tak jak w szkole – 1 oznacza najniższą ocenę, a 5 – najwyższą.

1. Czy zaciekały Cię zagadnienia omawiane podczas lekcji?
(1 – zdecydowanie nie; 5 – zdecydowanie tak)
2. Czy spodobał Ci się sposób prowadzenia lekcji przez nauczyciela?
(1 – zdecydowanie nie; 5 – zdecydowanie tak)
3. Czy nauczyciel zachęcał Cię do aktywnego udziału w lekcji?
(1 – zdecydowanie nie; 5 – zdecydowanie tak)
4. Czy wiedza, którą zdobyłeś/zdobyłaś podczas lekcji może Ci się przydać?
(1 – zdecydowanie nie; 5 – zdecydowanie tak)

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

5. Czy planujesz samodzielnie poszerzyć wiedzę dotyczącą zagadnień omawianych na lekcji?
(1 – zdecydowanie nie; 5 – zdecydowanie tak)
6. Gdybyś mogła/mógł zmienić coś w sposobie prowadzenia lekcji, co by to było? [odpowiedź opisowa]
7. Który fragment lekcji był Twoim zdaniem najmniej potrzebny? [odpowiedź opisowa]

